

TEKST: HENRIËTTE SCHEEREN, FOTOGRAFIE: ZEFA IMAGES

‘Mama, waar komen baby’s vandaan?’

Een kind dat veel geknuffeld wordt, zal zijn lichaam eerder als prettig ervaren dan een kind dat weinig geknuffeld wordt. Een positief lichaamsbeeld draagt, samen met een respectvolle benadering van seksualiteit bij kinderen, bij aan een positieve houding ten opzichte van seksualiteit in de volwassenheid. Positief in de zin dat later zonder angst-, schaamte- of schuldgevoel en met respect voor de ander met seksualiteit kan worden omgegaan

SEKSUELE ONTWIKKELING

Van nieuwsgierigheid naar sociale regels

Voor pasgeborenen is huidcontact net zo belangrijk als eten en drinken; vanaf de geboorte zijn kinderen erop gericht zintuiglijk te genieten. Al jong kunnen ze ontdekken dat het aanraken van bepaalde lichaamsdelen een aangenaam gevoel kan veroorzaken. Bij baby’s gebeurt dit aanraken eerst toevallig; later kunnen zij bewust dit aangename gevoel opwekken.

Peuters zijn vooral geïnteresseerd in het leren kennen van hun eigen lichaam. Als ze twee, drie jaar oud zijn, worden kinderen ook nieuwsgierig naar het lichaam van anderen. Ze zijn op zoek naar zowel de verschillen als overeenkomsten tussen henzelf en de ander en willen ook weten wat die verschillen inhouden. Er bestaat dan vaak de behoefte de ander te zien of aan te raken, bijvoorbeeld bij het samen in bad gaan. Ook seksueel getinte spelletjes, zoals ‘doktertje spelen’ horen tot de normale nieuwsgierigheid van de kleuter. Wat begint als nieuwsgierigheid naar alles wat nieuw en spannend is, wordt steeds meer een onderzoek naar sociale regels; wat is wel toegestaan, wat niet?

Latentiefase

Kinderen van zes tot acht jaar lijken vaak geen interesse meer te hebben voor seksualiteit. Op die leeftijd hebben ze zich in grote lijnen de sociale regels eigen gemaakt. De seksuele ontwikkeling gaat echter gewoon door, maar achter gesloten deuren. Tienjarigen zijn bezig hun seksuele voorkeur te verkennen. Deze verkenning kan uit seksuele spelletjes met zowel kinderen van het eigen als van het andere geslacht bestaan.

Puberteit

Jonge pubers krijgen steeds meer interesse voor de volwassen seksualiteit. Zo kunnen ze – vaak in groepjes – erotische video’s of tijdschriften bekijken of o6-lijnen bellen. Ouders doen er goed aan te benadrukken dat seksualiteit vooral te maken heeft met houden van, intimiteit en respect en dat het niet de bedoeling is de ander te vernederen of pijn te doen.

In dezelfde periode zie je juist ook opvallend preuts gedrag: jonge pubers willen niets met seksualiteit te maken hebben en vinden alles

wat ze erover zien en horen maar raar.

Uit onderzoek is bekend dat jongeren een aantal stappen doorlopen, voordat ze tot seksuele gemeenschap overgaan. Sanderijn van der Doef zegt dat het verstandig is om met jonge pubers te praten over wat zij normaal vinden op hun leeftijd en wat niet. Zo krijg je als opvoeder een duidelijker beeld van de normen en waarden die er leven onder leeftijdgenoten én bij hen zelf. In dit kader is het belangrijk dat ouders weten wat hun kinderen op tv en internet zien en zo mogelijk bepaalde programma's of sites verbieden.

HOUDING TEN OPZICHTE VAN SEKSUEEL GEDRAG

Erfenis van schaamte en stilte

In onze huidige samenleving worden we geconfronteerd met krachtige beelden waarbij seks gebruikt wordt om producten aan te prijzen of voordeel mee te behalen. In zo'n omgeving is het voor ouders soms moeilijk om een gezonde, open houding ten aanzien van seksualiteit bij kinderen in te nemen. Ook de eigen seksuele geschiedenis speelt een belangrijke rol. Veel ouders nemen op dit gebied een 'erfenis' van schaamte, stilte en afwijzing met zich mee. Een erfenis die de meeste ouders per se niet aan hun kinderen willen doorgeven, maar die hen in reactie op 'seksueel' gedrag van hun kind wel parten kan spelen.

Piemel en geen piemel

Het taboe op seksualiteit bij kinderen wordt weerspiegeld in de moeite die veel ouders hebben bij het benoemen van de geslachtsdelen van hun kind(eren). Overigens blijkt het makkelijker een naam te vinden voor het mannelijke dan voor het vrouwelijke geslachtsdeel. In het deze maand uitgekomen voorleeswoordenboek voor kinderen van 2 tot 4 jaar (Mijn eerste Van Dale) staan wel de woorden piemel en plasser, maar ontbreekt een woord voor en een tekening van het vrouwelijke geslachtsdeel. Bij het woord piemel staat het rijmpje: *Wat je op dit plaatje ziet: de jongen heeft een piemel en het meisje niet.*

Bij het begeleiden van de seksuele ontwikkeling van een kind is het belangrijk dat de dingen een naam krijgen, zodat erover gepraat kan worden.

HOE TE REAGEREN OP ...

'Moeilijke' vragen

Als je je niet op je gemak voelt bij 'vrijpostige' vragen van het kind, mag je dat gerust laten merken, bijvoorbeeld: 'Toen ik klein was, werd er over dit soort dingen niet gesproken. Ik vind het belangrijk dat jij dat wel doet, ik moet er alleen wel even aan wennen.' Op die manier kan het kind de signalen - die hij hoe dan ook van je opvangt - plaatsen. Kinderen zullen altijd antwoorden zoeken op hun vragen. Als jij die niet geeft, zullen ze bij hun vriend(innet)jes te rade gaan.

Als je zelf met een kind over seksualiteit praat, krijgt je kind in ieder geval de juiste informatie én je kunt jouw eigen normen en waarden overbrengen. Uit onderzoek blijkt overigens dat kinderen die in een positieve sfeer zijn voorgelicht, weerbaarder zijn tegen seksueel misbruik. En als het desondanks voorkomt, zullen ze er eerder met hun ouders over praten.

Probeer bij vragen van je kind steeds na te gaan wat hij nu precies wil weten. Als het kind vraagt waar baby's vandaan komen, zou je eerst kunnen vragen: 'Waar denk je dat ze vandaan komen?' Jouw antwoord kan dan afgestemd worden op de informatie die het kind nog mist, of die onduidelijk of onjuist is. Vaak worden kinderen in reactie op een eenvoudige vraag overspoeld met informatie. Geef eerst een beknopt, duidelijk antwoord en check daarna of het kind het begrepen heeft en of het nog meer wil weten.

Spelletjes tussen kinderen

Laat kinderen merken dat je hun nieuwsgierigheid respecteert. Benadruk steeds dat ze een spelletje, zoals doktertje spelen, wel allebei moeten willen. Bijvoorbeeld: 'Ik zie dat jullie benieuwd zijn naar elkaar, hoe jullie eruit zien. Als jullie dat spelletje alle twee leuk vinden, vind ik het ook goed.' Voel je je niet op je gemak bij een dergelijk spelletje, stel dan alternatieven voor om aan hun nieuwsgierigheid tegemoet te komen, bijvoorbeeld plaatjesboeken. Datzelfde geldt voor de situatie waarin je het vermoeden hebt dat de ouders van het vriendje/vriendinnetje anders over dit soort spelletjes denken dan jij. Check dat dan eerst even. Vraag je steeds af of je kind in staat is, in het algemeen of tegen een specifiek kind, 'nee' te zeggen. Er mag nooit sprake

zijn van dwang of manipulatie, én niet van de kant van je eigen kind, én niet van de kant van zijn vriendje/vriendinnetje. Als je het idee hebt dat het voor een kind moeilijk is zijn grenzen aan te geven, kun je met hem oefenen om 'nee' te zeggen. Bijvoorbeeld: 'Hoe zou je tegen Sophie kunnen zeggen dat je dit spelletje niet meer wil spelen?' Kinderen in de lagere-school-leeftijd vinden het vaak leuk om in verborgen hoekjes te spelen. Juist dan is het belangrijk dat je er als ouder van op aankunt dat het kind zijn eigen grenzen aangeeft en die van een ander respecteert.

Een kind dat nieuwsgierig is hoe het lichaam van de ouder eruit ziet en hem/haar wil aanraken

Als een ouder niet wil dat het kind hem op bepaalde plekken aanraakt, moet hij dat duidelijk, maar vooral zonder schrik of boosheid, laten merken. Zo leert de ouder het kind indirect dat het normaal is grenzen aan te geven. Als algemene stelregel geldt, dat je bij twijfel een grens stelt.

Een kind dat steeds naakt rond wil lopen

In onze cultuur wordt naakt zijn vaak geassocieerd met seksualiteit. Als een kind er een gewoonte van maakt naakt rond te lopen, denken sommige ouders dat het kind geobserveerd is door het eigen lichaam of door seks. Maar kinderen lopen vaak naakt rond om de simpele reden dat ze het lekker vinden geen kleren aan te hebben.

Uiteraard kun je aan die behoefte paal en perk stellen. Als het je als ouder allemaal wat teveel van het goede wordt, moet je dat gewoon zeggen. En als je het idee hebt dat bijvoorbeeld de burens het maar matig waarderen, kun je bijvoorbeeld afspreken dat het naaktlopen zich tot binnenshuis moet beperken.

LITERATUROPGAVE

Doef, van der Sanderijn (2003). *Kleine mensen, grote gevoelens. Kinderen en hun seksualiteit*. Amsterdam. De Brink (Uitgeverij Ploegsma)

Kohnstamm, Rita (2002). *Kleine ontwikkelingspsychologie – het jonge kind*. Houten. Uitgeverij Bohn Stafleu Van Loghum.

Zwiep, Channah (2005). *Kinderen en seksualiteit. Pedagogische begeleiding in de kinderopvang*. Amsterdam. Uitgeverij SWP.